

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет обліку і аудиту

Кафедра обліку у виробничій сфері

КУРСОВА РОБОТА

З дисципліни «Бухгалтерський облік» (загальна теорія)

на тему:

**«Інвестиційна та фінансова діяльність як об'єкт
бухгалтерського обліку»**

Студент 3 курсу групи ОКР-31
Напряму підготовки 6.030509 «Облік і аудит»
Борушак Д.Я.

Керівник: к.е.н., ст.. викладач Богуцька Л.Т.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль – 2016

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. Економічна сутність доходів від фінансової та інвестиційної діяльності підприємства.....	5
2. Принципи формування і склад витрат від фінансової та інвестиційної діяльності.....	14
3. Формування обліково-аналітичної системи доходів та витрат від фінансової та інвестиційної діяльності підприємства.....	23
ВИСНОВКИ	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	34

ВСТУП

Вітчизняна методика обліку орієнтована на максимально правильне відображення доходів та витрат і точне визначення фінансових результатів господарської діяльності підприємства як в цілому, так і за окремими видами діяльності. Звичним є вже виділення серед об'єктів обліку такого економічного утворення як діяльність.

Показники витрат і доходів є важливими для аналізу господарської діяльності. На основі даних про витрати і доходи обчислюють рентабельність капіталу, ефективність використання матеріальних і фінансових ресурсів. Величина одержаного прибутку у поєднанні з обіговістю оборотних засобів і рухом грошових коштів визначає фінансовий стан і платоспроможність підприємства.

У формі фінансової звітності 2 «Звіт про фінансові результати» визначається фінансовий результат лише від операційної та всієї звичайної діяльності. Відсутнє чітке розмежування витрат і доходів фінансової та інвестиційної діяльності. Це не дає можливості правильно визначати фінансовий результат від їх здійснення. Відокремлена інформація про результати інвестиційної та фінансової діяльності відсутня і в системі поточного обліку на рахунку 79 «Фінансові результати».

Питаннями обліку доходів і витрат від фінансової та інвестиційної діяльності займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: Ф.Ф. Бутинець, М.С. Пушкар, С.Ф. Голов, В.А. Дерій, З.В.Задорожний, Г.Г. Кірейцев, Я.Д. Крупка, Л.В. Нападовська, В.В. Сопко, Х. Андерсон, М.Ф. Ван Бреда, К. Друрі, Б. Нідлз та інші. Однак ці види діяльності здебільшого розглядають відокремлено. Це призводить до звуження змісту одного та розширення іншого, до «перетягування» форм і методів їх проведення.

Метою курсової роботи є теоретичне обґрунтування доходів і витрат від фінансової та інвестиційної діяльності як об'єкта бухгалтерського обліку.

Для досягнення поставленої мети були визначені такі **завдання**:

– розкрити економічну сутність доходів та витрат від фінансової та інвестиційної діяльності;

– удосконалити класифікацію доходів і витрат від фінансової та інвестиційної діяльності;

– дослідити особливості формування обліково-аналітичної системи доходів та витрат від фінансової та інвестиційної діяльності підприємства.

Об’єктом дослідження є доходи і витрати від фінансової та інвестиційної діяльності.

Предметом дослідження є комплекс теоретичних, методичних та практичних питань з обліку доходів і витрат від фінансової та інвестиційної діяльності.

Інформаційною базою дослідження стали фундаментальні положення економічної теорії, наукові розробки вітчизняних та зарубіжних вчених, законодавчі акти, нормативно – правові документи, інструктивні матеріали, матеріали науково – практичних конференцій тощо.

1. Економічна сутність доходів від фінансової та інвестиційної діяльності підприємства

За сучасних умов ринкової економіки виникає необхідність перегляду та уточнення багатьох категорій у фінансовому обліку. Доходи ж виступають економічною категорією, що є ключовою у системі вартісного виміру майна будь-якого суб'єкта господарювання, незалежно від їх виду діяльності та форми власності.

Практичне значення показника доходу полягає в тому, що він характеризує загальну суму коштів, яка поступає підприємству за певний період і, за вирахуванням податків, може бути використана на споживання та інвестування.

У процесі реформування системи бухгалтерського обліку в Україні зазнали істотних змін методологічні засади формування, обліку й відображення у звітності доходів з орієнтацією на концептуальні основи і принципи визнання. Проте, це не забезпечило створення цілісної системи формування доходів, відображення їх у фінансовій та податковій звітності. Незважаючи на те, що принципи, організація й методика обліку, порядок формування облікової політики підприємств України відповідають міжнародним стандартам, все ж існує ряд невідповідностей в окремих концептуальних підходах щодо їх визнання. Саме тому є важливою необхідність дослідження й формування методологічних підходів щодо визначення доходів в системі бухгалтерського обліку [20, с. 183].

Єдиного визначення поняття «дохід» у сучасній літературі не існує. Проблеми сутності, методи оцінки та критерії визнання доходів виступають предметом дискусій теоретиків та практиків.

Так, зокрема, М.С. Пушкар вважає, що дохід як економічна категорія у загальному розумінні означає потік грошових та інших надходжень за одиницю часу, при цьому складається з таких пофакторних елементів, як прибуток, заробітна плата, відсоток і рента [33, с. 389].

В.А. Дерій стверджує, що дохід - це економічна категорія, що означає

одержання підприємством певних активів (грошей, матеріальних ресурсів) чи зменшення сум зобов'язань, які спонукають до збільшення сум власного капіталу (за мінусом збільшення сум капіталу з внесків власників або учасників) [7, с. 28].

На думку Ф.Ф. Бутинця, «дохід» являється надходженням економічних вигод, які виникають у результаті діяльності підприємства у вигляді виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), гонорарів, відсотків, дивідендів тощо [3, с. 526].

В економічній літературі довідкового характеру розглядають дефініцію «дохід» виходячи з трьох позицій: 1) збільшення економічних вигод протягом звітного періоду у формі набуття або зростання активів чи зменшення зобов'язань, що забезпечує зростання капіталу і не є внесками учасників (акціонерів); 2) гроші або матеріальні цінності, що одержані від виробничої, комерційної, посередницької чи іншої діяльності (виторг); 3) сума будь-яких коштів, вартість матеріального та нематеріального майна, інших активів, зокрема цінних паперів чи деривативів, одержаних платником податку у власність, нарахованих на його користь або набутих незаконним шляхом (отриманих як хабар, викрадених чи знайдених як скарб, не зданий державі) протягом відповідного податкового звітного періоду [10, с. 251].

Окрім цього автори великого тлумачного словника сучасної української мови, дохід розглядають як гроші або матеріальні цінності, одержувані державою, юридичною та фізичною особою внаслідок якої-небудь діяльності [4, с. 324].

У свою чергу, згідно з п. 7 МСФЗ 18 «Дохід», дохід - це валове надходження економічних вигод протягом певного періоду, що виникає у ході звичайної діяльності суб'єкта господарювання, коли власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників капіталу [22].

Доречно зазначити, що у Міжнародних стандартах фінансової звітності та Загальноприйнятих принципах бухгалтерського обліку США ((IAS) GAAP USA) відповідну увагу приділяють саме критеріям визнання доходів.

В Україні порядок ведення обліку доходів суб'єкта господарювання і порядок їх розкриття у фінансовій звітності визначають нормами НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [24], П(С)БО 15 «Доходи» [28], Планом рахунків та інструкцією по його застосуванню [12].

Так, згідно п. 3 НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», доходи - збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників) [24].

Разом з тим, відповідно до п. 5 П(С)БО 15 «Дохід», дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), при умові, що оцінка доходу може бути достовірно визначена [28].

Отже, доходами підприємства визнаються збільшення економічних вигод протягом звітного періоду в результаті надходження активів і (або) підвищення їхньої вартості, і (або) зменшення зобов'язань, які призводять до збільшення капіталу організації за виключенням внесків власників.

Щодо класифікації доходів, то в економічній та науковій літературі є різні тлумачення. Зокрема, Г.В. Нашкерська, подає класифікацію доходів відповідно до їх поділу за видами діяльності. В свою чергу до доходів від звичайної діяльності зазначений автор відносить доходи від операційної діяльності, доходи від фінансової діяльності та доходи від іншої звичайної діяльності [25, с. 389-390].

На нашу думку обґрунтовану класифікацію доходів пропонує професор З.В. Задорожний. Вчений використовує комплексний підхід до класифікації доходів та групує їх таким чином: 1) за видами обліку; 2) за видами діяльності; 3) за можливістю контролювати; 4) за впливом на прийняття рішень; 5) за процесом реалізації; 6) за видом виробництва; 7) за періодом формування доходів; 8) за плановістю доходів; 9) за структурою доходу; 10) за ступенем оподаткування доходу; 11) за видом доходу; 12) за впливом інфляційних

процесів; 13) за ступенем деталізації доходу; 14) за періодичністю доходу. При цьому автор детально розписує вказані критерії, зокрема пропонує згрупувати доходи підприємства за видами діяльності від звичайної діяльності (чистий дохід; інші операційні доходи; дохід від участі в капіталі; інші фінансові доходи; інші доходи відповідно до їх видів) [11, с. 97-100].

Перейдемо до висвітлення сутності доходів від фінансової та інвестиційної діяльності підприємства.

Правильність визначення доходу від фінансової та інвестиційної діяльності, в певній мірі, від врахування сутності фінансової та інвестиційної діяльності.

Розглянемо сутність фінансової діяльності підприємства. Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» фінансова діяльність підприємства – це діяльність, що призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства [24]. При фінансовій діяльності використовуються різні форми та методи, які забезпечують функціонування підприємств та досягнення ними поставлених цілей.

Однак, на нашу думку, таке визначення фінансової діяльності для облікового відображення є недостатнім, так як у ньому відсутній перелік операцій, які входять до складу цієї діяльності.

Підтримуючи вищевикладені положення, зазначимо, що під фінансовою діяльністю суб'єктів підприємництва розуміємо діяльність, яка призводить до змін розміру та складу власного та залученого капіталу підприємства, який не є результатом операційної діяльності. Згідно з нашими переконаннями фінансова діяльність підприємства спрямована на пошук і мобілізацію резервів збільшення доходів і недопущення втрат, на залучення капіталу із зовнішніх джерел на вигідніших умовах, ніж середньоринкові. Тобто, є потреба прийняття оперативних фінансових рішень, що стосуються: достатніх обсягів фінансових ресурсів, необхідних підприємству для поточної діяльності і в найближчій перспективі; структури джерел фінансових ресурсів; оптимального формування фінансових ресурсів та їх раціонального використання, з метою забезпечення

високих результатів фінансово-господарської діяльності; своєчасного виконання фінансових зобов'язань перед державою, банками, суб'єктами господарювання; заходів, необхідних для підтримки стабільного фінансового стану підприємства і зменшення наслідків фінансових ризиків; забезпечення інвестиційної діяльності підприємства.

Фінансову діяльність спрямовано на вирішення таких основних завдань: фінансове забезпечення поточної виробничо-господарської діяльності підприємства; пошук резервів збільшення доходів, прибутку, підвищення рентабельності та платоспроможності; виконання фінансових зобов'язань перед суб'єктами господарювання, бюджетом, банками [9, с. 223].

До доходів від фінансової діяльності належать операції з участі у капіталі асоційованих, дочірніх підприємств та спільної діяльності, залучення позикового капіталу (випуск, утримання й обіг власних цінних паперів, кредитів, позик), фінансового лізингу (рис. 1.).

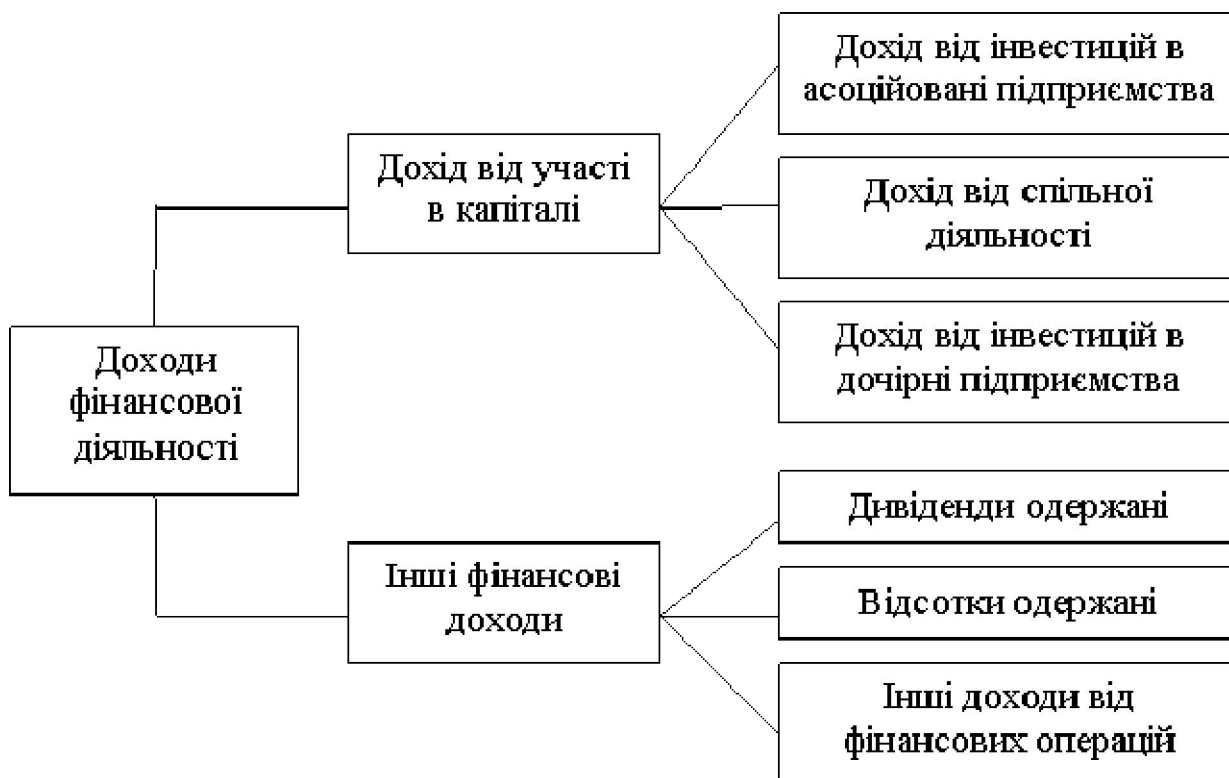

Рис. 1. Склад доходів фінансової діяльності у бухгалтерському обліку [9, с. 223].

Фінансові інвестиції в асоційовані і дочірні підприємства та в спільну

діяльність зі створенням юридичної особи (спільного підприємства) на дату балансу відображаються за вартістю, що визначена за методом участі в капіталі. Відповідно до цього методу - балансова вартість фінансових інвестицій відповідно то збільшується, зменшується на суму збільшення або зменшення частки інвестора.

Доходи від інвестицій в асоційовані підприємства включають доходи, пов'язані зі збільшенням частки інвестора в чистих активах об'єкта інвестування, зокрема, одержання асоційованими підприємствами прибутків або зростання власного капіталу асоційованих підприємств внаслідок інших подій (переоцінка необоротних активів та інвестицій тощо).

До асоційованих відносяться підприємства, на яке інвестор може чинити значний вплив. На наявність значного впливу вказують:

- блокувальний (володіння більше 20 відсотків) пакет акцій (голосів) і які не є дочірніми або спільними підприємствами інвестора;
- обов'язкова присутність інвестора в раді директорів;
- матеріальні відносини між партнерами.

Балансову вартість інвестицій інвестора, який має суттєвий вплив на асоційоване підприємство, згідно з методом участі в капіталі спочатку оцінюють за первісною собівартістю, а потім збільшують або зменшують відповідно до частки інвестора в прибутках (збитках) асоційованої компанії. В тому випадку, коли асоційована компанія за звітний період має прибуток і ця частка прибутку направляється на збільшення власного капіталу, то на цю частку збільшуються інвестиції кожного конкретного інвестора разом з тим і дохід від участі в капіталі.

Доходи від спільної діяльності підприємства – це надходження економічних вигод (окрім внесків учасників), які виникають у результаті фактів господарювання у межах спільної діяльності (як зі створенням, так і без створення юридичної особи), наслідком яких є збільшення спільного майна контрагентів без зростання (збільшення) зобов'язань у межах такої діяльності [35, с. 249].

Спільна діяльність — це господарська діяльність зі створенням або без створення юридичної особи, яка є об'єктом спільного контролю двох або більше сторін відповідно до письмової угоди між ними.

До доходу від інвестицій у дочірні підприємства відносяться доходи, що пов'язані зі збільшенням частки інвестора в чистих активах об'єкта інвестування, зокрема, внаслідок одержання дочірніми підприємствами прибутків або зростання їх власного капіталу внаслідок інших подій (переоцінка необоротних активів та інвестицій тощо).

Дочірнє підприємство — це підприємство, яке перебуває під контролем материнського (холдингового) підприємства.

Крім доходів від участі в капіталі до доходів фінансової діяльності відносяться також інші фінансові доходи.

До інших фінансових доходів відносяться доходи, які виникають в результаті фінансової діяльності підприємства. Ці доходи включають дивіденди, відсотки та інші доходи від фінансової діяльності, які не відносяться до доходів від участі в капіталі.

До доходів «Дивіденди одержані» відносяться дивіденди, що отримані від підприємств, що не відносяться до асоційованих, дочірніх та спільних.

Згідно Податкового кодексу України (далі ПКУ): дивіденди – платіж, який здійснюється юридичною особою-емітентом корпоративних прав чи інвестиційних сертифікатів на користь власника таких корпоративних прав, інвестиційних сертифікатів та інших цінних паперів, що засвідчують право власності інвестора на частку (пай) у майні (активах) емітента, у зв'язку з розподілом частини його прибутку, розрахованого за правилами бухгалтерського обліку [27].

Відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», дивідендами є частина чистого прибутку, розподілена між учасниками (власниками) відповідно до частки їх участі у власному капіталі підприємства [28].

У Законі України «Про акціонерні товариства» зазначається, що дивіденд

– частина чистого прибутку акціонерного товариства, що виплачується акціонеру з розрахунку на одну належну йому акцію певного типу та/або класу [30].

Щодо доходів «Відсотки одержані», то до них відносяться відсотки за облігаціями чи іншими цінними паперами.

До інших доходів від фінансових операцій відносяться доходи від фінансової діяльності, що не знайшли відображення на інших субрахунках рахунка 73 «Інші фінансові доходи».

Під інвестиційною діяльністю розуміємо придбання і реалізацію активів, що амортизуються (основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних активів), а також короткострокових фінансових інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів. Іншими словами інвестиційна діяльність – це вкладення капіталу з метою отримання доходу. Фінансові вкладення звичайно є інвестиційною діяльністю для промислового підприємства.

До складу доходів від інвестиційної діяльності належать доходи від:

- реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів (основних засобів, нематеріальних активів тощо), майнових комплексів;
- неопераційних курсових різниць;
- безоплатно одержаних необоротних активів;
- інші доходи від звичайної діяльності [3, с. 528].

Курсова різниця – різниця між оцінками однакової кількості одиниць іноземної валюти при різних валютних курсах. Залежно від виду діяльності, у процесі якої вони виникають, та інших факторів виділяють різні види курсових різниць.

Неопераційні курсові різниці – виникають від перерахунку статей, пов'язаних з інвестиційною і фінансовою діяльністю підприємства.

Залежно від зміни валютного курсу виділяють 2 види курсових різниць:

- позитивні, які виникають: за активними статтями – при збільшенні курсу валюти, за пасивними – при зменшенні курсу;
- негативні, які виникають: за активними статтями – при зменшенні курсу

валюти, за пасивними – при збільшенні курсу [21].

До доходу від безоплатно одержаних активів відносяться доходи від безоплатно одержаних необоротних активів, фінансових інвестицій та цільового фінансування капітальних інвестицій. Щодо доходу від цільового фінансування капітальних інвестицій та безоплатно одержаних необоротних активів, що підлягають амортизації, то він визначається у сумі, пропорційній сумі амортизації відповідних активів одночасно з її нарахуванням. А дохід від безоплатно одержаних земельних ділянок і фінансових інвестицій визнається при їх вибутті.

На підприємствах, що отримують державну допомогу, проблемним є розуміння випадків, коли цільове фінансування потрібно визнавати доходом, а коли - капіталом.

Л. О. Леонова подає наступні аргументи щодо визнання цільового фінансування доходом:

а) оскільки державні гранти є надходженнями з джерела, іншого, ніж акціонери, їх не слід кредитувати безпосередньо у власному капіталі, а слід визнавати як дохід у відповідних періодах;

б) державні гранти рідко є безкоштовними. Суб'єкт господарювання одержує їх через виконання умов їх надання та виконання передбачених зобов'язань. Тому їх слід визнавати як дохід та узгоджувати з відповідними витратами, для компенсування яких вони призначалися;

в) оскільки податки на прибутки та інші податки вираховуються з прибутку, логічним є відображення державних грантів, які є продовженням фіскальної політики, у звіті про фінансові результати [20, с.186].

Дохід від цільового фінансування визнається тільки в сумі витрат, пов'язаних із цим фінансуванням, при чому в тих періодах, коли такі витрати виникли. Цільове фінансування не визнається доходом доти, доки не буде підтвердження того, що воно буде отримане. Отримане цільове фінансування визнається доходом протягом тих періодів, в яких було здійснено витрати, пов'язані з виконанням умов цільового фінансування. Цільове фінансування,

отримане як компенсація витрат, які вже понесло підприємство, чи в цілях негайної фінансової підтримки підприємства без майбутніх, пов'язаних з цим витрат, визнається доходом того періоду, в якому виникла дебіторська заборгованість, пов'язана з цим фінансуванням.

2. Принципи формування і склад витрат від фінансової та інвестиційної діяльності

Формування фінансового результату (прибутку або збитку) відбувається у процесі виробничо-господарської та фінансової діяльності підприємства через складну систему записів, яка уміщує господарські операції за всіма напрямками доходів і витрат.

При цьому надзвичайно важливе місце відводиться достовірно визначенню, обґрунтованим витратам підприємства.

На сьогодні не існує єдиного підходу до трактування витрат, який враховував би національні особливості обліку в Україні.

Поняття витрат розкривається у нормативно-правових актах, науковій та довідковій літературі, що призводить до неузгодженості його сутності та необхідності формування єдиного підходу до трактування. Поняття терміну зустрічається практично у кожному підручнику з економічної теорії чи бухгалтерського обліку, у багатьох наукових статтях, тезах доповідей, словниках та енциклопедіях, що спричинене розумінням витрат кожного окремого дослідника із власної точки зору.

Термін «витрати» слід розглядати окремо згідно положень законодавчих актів, окремо погляди науковців - дослідників та визначення в словникових та енциклопедичних виданнях.

Спочатку розглянемо визначення поняття «витрати» згідно законодавчих актів. Так, в Податковому кодексі України (ПКУ) витрати розглядаються як сума будь-яких витрат, що сплачується платником податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, які здійснюються для проведення господарської діяльності платника податку, в результаті чого відбувається

зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, внаслідок чого відбувається зменшення власного капіталу (крім змін капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власником) [27].

У НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» зазначено, що: «витрати - зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками)» [24].

П(С)БО 16 «Витрати» визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття у фінансовій звітності [29].

Якщо у НП(С)БО 1 наводиться визначення поняття «витрати», то у П(С)БО 16 «Витрати» їх визнання: «витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені».

В Міжнародних стандартах фінансової звітності (МСФЗ) витрати розглядаються як зменшення економічних вигод протягом звітного періоду, що відбувається у формі відтоку або зменшення активів або збільшення зобов'язань, які ведуть до зменшення капіталу, не пов'язаних з його розподілом між учасниками акціонерного капіталу [23].

Аналізуючи зазначені вище трактування бачимо, що за національним і міжнародним законодавством розуміння витрат є практично однаковим. Це свідчить про наближення національних стандартів до міжнародних і є позитивним фактором, оскільки виникає значно менше суперечок з питань трактування витрат при переході на обов'язкове чи добровільне складання звітності за МСФЗ. Крім того, трактування витрат за ПКУ є більш деталізованим ніж за НП(С)БО, оскільки здійснюється з метою визначення об'єкта оподаткування суб'єкта господарювання.

Далі розглянемо трактування терміну «витрати» вітчизняними науковцями.

Зокрема, В. С. Загорський вважає, що витрати підприємства - виражена в грошовій формі вартісна оцінка господарської (підготовка, організація, здійснення виробництва й реалізації продукції), фінансової, соціальної діяльності [34, с. 225].

В. Лінник та Н. Золотарьова витратами називають вартість ресурсів, що використовуються як для досягнення найголовнішої мети (отримання прибутку), так і для реалізації інших цілей діяльності підприємства. До витрат відносять вартість матеріальних (які у свою чергу поділяються на матеріали та обладнання) та трудових ресурсів, необхідних для виробництва певного виду продукції та послуг. При цьому слід пам'ятати, що поняття витрат дещо відмінне від поняття затрат. Різниця цих категорій в тому, що витратами називаються затрати певного періоду часу, а тому їх потрібно у повній сумі відносити на реалізовану за цей період продукцію.

В. Дерій витратами називає повністю або частково використані у процесі господарсько-фінансової діяльності підприємства запаси, необоротні активи, трудові й інтелектуальні ресурси, а також зменшення (погашення) зобов'язань підприємства перед бюджетом, кредиторами й іншими юридичними та фізичними особами [6, с.188].

Г.В. Нашкерська поняття «витрати» трактує як споживання або використання матеріалів, товарів, робіт, послуг в процесі одержання доходу [25, с. 390].

Коблянська О.І. пропонує розуміти під витратами найважливішу частину діяльності підприємства, тому слід знати порядок їх здійснення, обліку і розподілу [15, с. 189]. З даним формулюванням не можна не погодитися, оскільки на основі витрат формуються такі елементи як ціна одиниці продукції, від витрат залежить розмір отриманого прибутку чи понесеного збитку, розраховується матеріаловіддача, матеріаломісткість, рентабельність продукції, що прямо впливає на управлінські рішення у сфері організації виробництва та

на рішення потенційних інвесторів щодо нашого підприємства.

Ж. М. Ющак запропоновано використовувати два підходи до визначення сутності витрат:

- трактування для цілей бухгалтерського обліку, де витрати - це зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розпад власниками);

- трактування згідно загальноекономічної теорії, де під витратами розуміється грошова оцінка вартості матеріальних, трудових, фінансових, природних, інформаційних та інших видів ресурсів на виробництво та реалізацію продукції за певний період [37, с. 409].

Як бачимо із зазначених визначеннях у більшості наукових працях дослідники пропонують власне розуміння поняття витрат.

Далі зупинимося на характеристиці витрат від фінансової та інвестиційної діяльності.

Щодо витрат від фінансової діяльності, то відмітимо, що останні, як відмічає О.Б. Дорош, складаються із фінансових витрат та втрат від участі в капіталі (рис. 2.) [9, с. 230].

Разом з тим, на нашу думку, віднесення втрат від участі в капіталі до фінансової діяльності є не правильним. Даний різновид витрат слід відображати у складі витрат від інвестиційної діяльності.

Так, - фінансові витрати - це витрати, пов'язані із обслуговуванням позикового капіталу - коштів, які на умовах платності й повернення залучає підприємство для забезпечення певних заходів і виконання зобов'язань.

Вони охоплюють проценти за кредит та інші фінансові витрати. Процентом за кредит є процентні платежі, нараховані та виплачені за користування банківськими кредитами. Інші фінансові витрати включають витрати, пов'язані з випуском, утриманням та обігом власних цінних паперів, нарахуванням відсотків згідно з кредитними угодами (крім банківських кредитів), фінансового лізингу та ін.

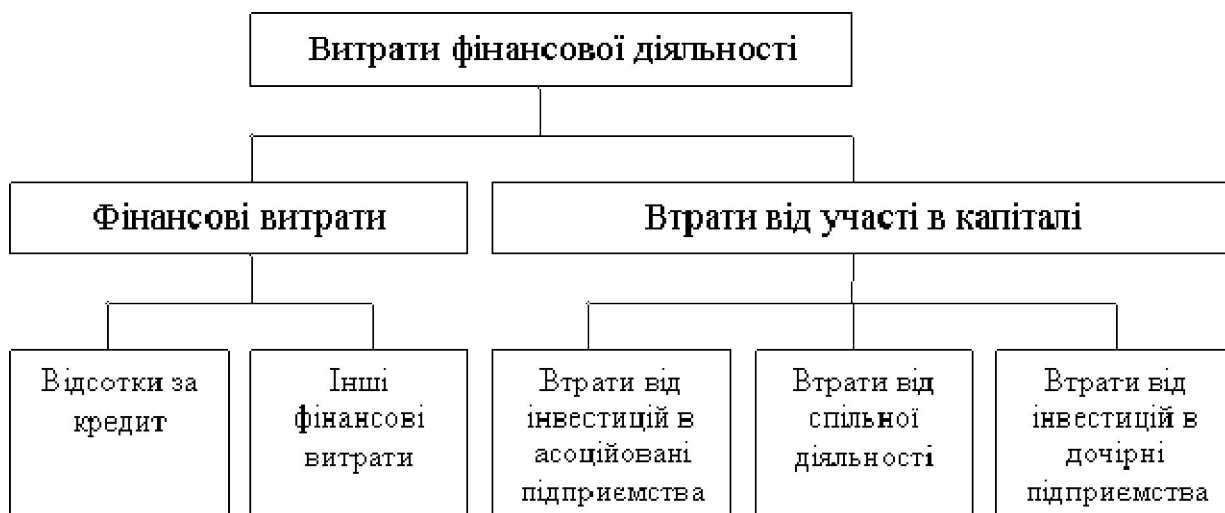

Рис. 1.2. Склад витрат фінансової діяльності підприємства [9, с. 230].

Окрім цього відмітимо, що витрати на позики у себе включають:

- проценти за банківським овердрафтом, короткостроковими та довгостроковими позиками;
- амортизацію дисконту або премії, пов'язану з борговими зобов'язаннями;
- амортизацію допоміжних витрат, що виникають у зв'язку з отриманням позики;
- фінансові витрати, пов'язані з капітальною (фінансовою) орендою;
- курсові різниці, що виникають у зв'язку з позиками в іноземній валюті, в тій мірі, в якій вони розглядаються як коригування витрат на проценти.

Щодо втрат від участі в капіталі, то відмітимо, що останні відображають збитки, яких зазнає підприємство від проведення інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства. їх величина розраховується шляхом віднесення загальної суми збитків або зменшення власного капіталу асоційованої, дочірньої або спільної фірм до частки підприємства в їх статутному капіталі. При цьому такі витрати не мають перевищувати вартості фінансової інвестиції. Збитки або зменшення власного капіталу підприємства можуть виникати, зокрема, у разі переоцінки вартості необоротних активів та інвестицій.

Досліджуючи склад витрат від інвестиційної діяльності відмітимо, що останні включають:

- собівартість реалізованих фінансових інвестицій;
- втрати від неопераційних курсових різниць, які виникли в процесі такої діяльності;
- сума уцінки необоротних активів та фінансових інвестицій;
- витрати на ліквідацію необоротних активів.

Слід також відмітити, що для ефективного управління витратами необхідна їх науково обґрунтована, детальна класифікація. Класифікація витрат та категорії якими вона керується – невід’ємна складова повноцінного розуміння обліку витрат.

Наукова класифікація – спосіб пізнання системи об’єктів за класами відповідно до визначених ознак, за допомогою яких здійснюється пізнання ступені подібності та відмінності об’єктів.

Здійснюючи класифікацію витрат як критерію пізнання різних використовуваних ресурсів, не слід забувати, що вона, з одного боку, є в тій чи іншій мірі умовною і суб’єктивною відповідно до суб’єкта, який її здійснює і його здатністю розрізняти ознаки об’єктів класифікації. А з іншого боку, вона дозволяє передбачити поведінку витрат, спрогнозувати їх величину, зменшити їх «небажаний» вплив, встановити їх генерацію за періодами діяльності підприємства, об’єктами витрат, центрами відповідальності тощо. Класифікація витрат пояснює вплив керівництва на витрати, забезпечує контроль діяльності керівництва, його підрозділів. Класифікація витрат уможлиблює встановлення ефективності (неефективності), що вони генерують.

Численні літературні джерела містять поділ витрат за різними класифікаційними ознаками. Класифікаційні ознаки та види витрат, їх групи, за різними науковцями багато в чому збігаються. Скільки б науковці не намагались урізноманітнити поділ витрат, головне щоб існуючий поділ витрат не лише забезпечував їх передбачення (майбутнє), а й забезпечував аналіз діяльності, що відбулась (минуле). Тож, на нашу думку, класифікацію витрат

доцільно розглядати, більшою мірою, з позиції отримання фінансового результату, що вони забезпечують. Це відбувається через їх співставність з доходами (можливість визначення тенденцій отримання прибутку за певний період часу), розмежуванням за видами діяльності. У зв'язку з цим пропонуємо розширити напрями класифікації витрат, підпорядкувавши їх можливостям збільшення вартості підприємства - забезпечення найбільшої частки прибутку підприємства. Пропоновану класифікацію витрат для управління прибутком, можна представити у наступному вигляді (табл. 1.).

Таблиця 1.

Традиційна класифікація витрат за видами діяльності та класифікація витрат за можливостями збільшення вартості підприємства

Традиційна класифікація витрат за видами діяльності		Додаткова класифікація витрат за ознакою «Можливість збільшення вартості підприємства»
Види витрат	Групи витрат	
Операційні витрати	<ul style="list-style-type: none"> - собівартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); - адміністративні витрати; - витрати на збут; - інші операційні витрати. 	<p align="center">Суттєві витрати - витрати, що в співставленні з доходами, як правило, формують найбільшу частку прибутку підприємства.</p> <p align="center">Несуттєві витрати - витрати, що в співставленні з доходами, як правило, формують найменшу частку прибутку підприємства</p>
Фінансові витрати	<ul style="list-style-type: none"> - нараховані відсотки за користування кредитами банків, за договорами кредитування, фінансового лізингу; - витрати, пов'язані з випуском, утриманням і обігом власних цінних паперів та ін.; - втрати від інвестицій в асоційовані підприємства, від спільної діяльності, від інвестицій в дочірні підприємства тощо. 	
Інші витрати звичайної діяльності	<ul style="list-style-type: none"> - собівартість реалізованих фінансових інвестицій, необоротних активів, майнових комплексів; - втрати від не операційних курсових різниць; - втрати від уцінки необоротних активів і фінансових інвестицій; - інші витрати звичайної діяльності. 	

Головним призначенням такої класифікації є виявлення та усунення прорахунків прийнятих управлінських рішень, виявлення резервів збільшення прибутку, забезпечення контролю за формуванням та використанням ресурсів, перегляд обсягів виробництва і реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Адже, залежність прибутку від зазначених фактів очевидна та прямо породжує коливання його величини.

В численних літературних джерелах, з метою визначення фінансового результату, витрати поділяється на вичерпані (спожиті) та невичерпані (неспожиті). Тобто ті, що забезпечують дохід звітного періоду, та ті, що забезпечують дохід (вигоди) в майбутніх періодах:

1) вичерпані (спожиті) витрати - це збільшення зобов'язань або зменшення активів у процесі поточної діяльності для отримання доходу звітного періоду;

2) невичерпані (неспожиті) витрати - це збільшення зобов'язань або зменшення активів у процесі поточної діяльності для отримання доходу або іншої вигоди в майбутніх періодах.

З визначень слідує наступне узагальнення: отримання доходу є обов'язковою умовою для віднесення витрат до групи у вичерпні або невичерпні, а період його отримання - обов'язковою умовою їх розмежування [26, с. 240].

З метою розмежування витрат за видами прибутку (збитку) поточної діяльності, пропонуємо виділяти покриті та непокриті витрати.

Покриті витрати - це зменшення економічних вигод у процесі поточної діяльності для отримання чистого прибутку. Непокриті витрати - це зменшення економічних вигод у процесі поточної діяльності, що через спів ставність з доходами забезпечили отримання чистого збитку.

З метою впливу на результати діяльності витрати поділяються на ефективні та неефективні: ефективні витрати - це витрати, понесення яких очікувано породжує одержання доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), інших операційних доходів, доходу від участі в капіталі, інших фінансових доходів. Неефективні витрати - це витрати, понесення яких очікувано не передбачає одержання доходу.

При цьому, з метою контролю рівня витрат (їх абсолютної величини), на нашу думку, потрібне додаткове групування витрат за величиною до планового розміру:

- планові витрати - фактично досягнуті витрати, які є очікуваними.

- витрати, що перевищують плановий розмір - досягнуті витрати, які є небажаними.

- витрати, що нижчі планового розміру - досягнуті витрати, які є неочікуваними та бажаними (рис. 3.).

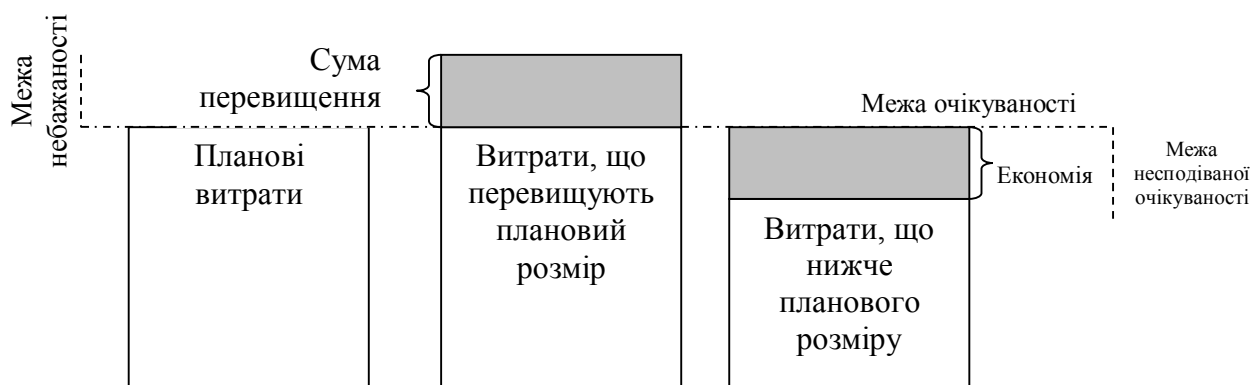

Рис. 3. Схема взаємозв'язку фактично досягнутої величини витрат та планового їх значення

Межа очікуваності - це оптимальна межа витрат, при якій фактичні витрати досягають планового їх значення. Межа несподіваної очікуваності - це межа витрат, при якій фактичні витрати менші планових витрат. Межа небажаності - це межа витрат, при якій фактичні витрати більші планових витрат.

З огляду на це, оптимізацію витрат діяльності підприємства за величиною до планового розміру доцільно проводити на основі межі очікуваності. Критерієм якої може бути, знову ж таки, або мінімальний рівень витрат, або значні витрати. Головним чином, метою формування витрат повинен стати баланс між бажанням зекономити та бажанням отримати високі розміри прибутку.

З урахуванням того, що витрати підприємства виникають за різними періодами, вважаємо необхідним здійснювати їх розподіл на проміжні витрати (ті, котрі виникають протягом місяця, кварталу) та річні (ті, котрі виникають за звітний рік або операційний період). Операційним періодом має бути період, який розпочинається з місяця, у якому починають виникати витрати, та закінчується останнім числом місяця, що передує місяцю, в якому починає

надходити чи визнаватись в обліку дохід. Це забезпечить розуміння керівництвом повного циклу «відтворення» витрат, тобто їх покриття (не покриття). Така періодизація дає можливість встановлення чи передбачення вигод (доходів), що гарантують витрати.

Отже, підводячи підсумок, необхідно зазначити, що економічно обґрунтована класифікація витрат є важливою передумовою успішної організації планування, обліку, калькулювання собівартості. Класифікація витрат повинна відображати всі характерні ознаки, за якими один вид витрат відрізняються від іншого, розмежовувати їх функціональну роль з метою створення впорядкованої бази даних про склад і структуру витрат підприємства, без якої неможливе ефективне ведення рахунків і локалізація витрат по об'єктах калькуляції собівартості.

3. Формування обліково-аналітичної системи доходів та витрат від фінансової та інвестиційної діяльності підприємства

У сучасному суспільстві існує складна мережа взаємовідносин між підприємством, з одного боку, та зовнішнім середовищем, з іншої, а також всередині підприємства формується найскладніша мережа відносин, які підлягають відображенню в бухгалтерському обліку. Така мережа виробничих взаємовідносин між працівниками різних рівнів управління визначає потребу в обліковій інформації та її потоках.

Справедливо зазначає Л. М. Кіндрацька «Володіючи широким спектром облікової інформації, керівництво має можливість обґрунтувати раціональні зміни в стратегії й тактиці ведення діяльності. Саме це й визначає стрижневу особливість інформації як цінного ресурсу, сформованого системою бухгалтерського обліку» [14, с. 31].

Розглядаючи сутність обліково-аналітичної системи спочатку визначимо поняття «система». Система (від грец. вувівта - складене з частин, поєднання, складання) - це об'єктивна єдність закономірно пов'язаних один із одним

предметів, явищ, а також знань про природу і суспільство [19, с. 19].

На думку С. Кузнецова, під системою бухгалтерського обліку слід розуміти сукупність процесів збирання, вимірювання, зберігання, аналізу і складання звітності [17, с. 15].

Професор Ф.Ф. Бутинець систему бухгалтерського обліку ототожнює із сукупністю елементів методу обліку, які пов'язані між собою та об'єднані в єдине ціле і надають інформацію про стан, рух активів, пасивів та зобов'язань підприємства про характер і результати господарювання в єдиному грошовому вимірнику [2, с. 25].

У теорії бухгалтерського обліку обліково-аналітична система як єдина цілісна система майже не розглядається. Т.Г. Камінська обліково-аналітичну систему фінансового менеджменту пояснює як цілеспрямоване формування інформаційних потоків, підпорядкованих вимогам планування, аналізу, підготовки ефективних управлінських рішень і контролю за їх виконанням у фінансовій діяльності підприємства [13, с.16].

Основною функцією обліку взагалі, в тому числі доходів і витрат підприємства в функціонуючому підприємстві є інформаційна. Завдяки цій функції підприємство має потребу формувати власну інформаційно-облікову систему витрат і доходів підприємства. Проте, як зазначає В. А. Дерій ця система не самостійна, а є лише провідним сегментом інформаційної системи підприємства загалом. Водночас, інформаційно-облікова система витрат і доходів підприємства на думку зазначеного науковця має також свій сегмент - інформаційну систему бухгалтерського (фінансово-економічного) обліку витрат і доходів підприємства (рис. 4.).

Інформаційно-облікова конструкція (система) витрат і доходів підприємства (ЮК(С)ВДП) - це визначальний сегмент інформаційної конструкції (системи), який забезпечує внутрішніх і зовнішніх споживачів обліково-звітною інформацією про витрати та доходи підприємства у визначені терміни.

Інформаційна система підприємства є самостійною системою, що

перебуває у взаємозв'язку з іншими (технічною, технологічною, кадровою, управлінською, правовою тощо), які забезпечують нормальне функціонування підприємства [8, с. 111].

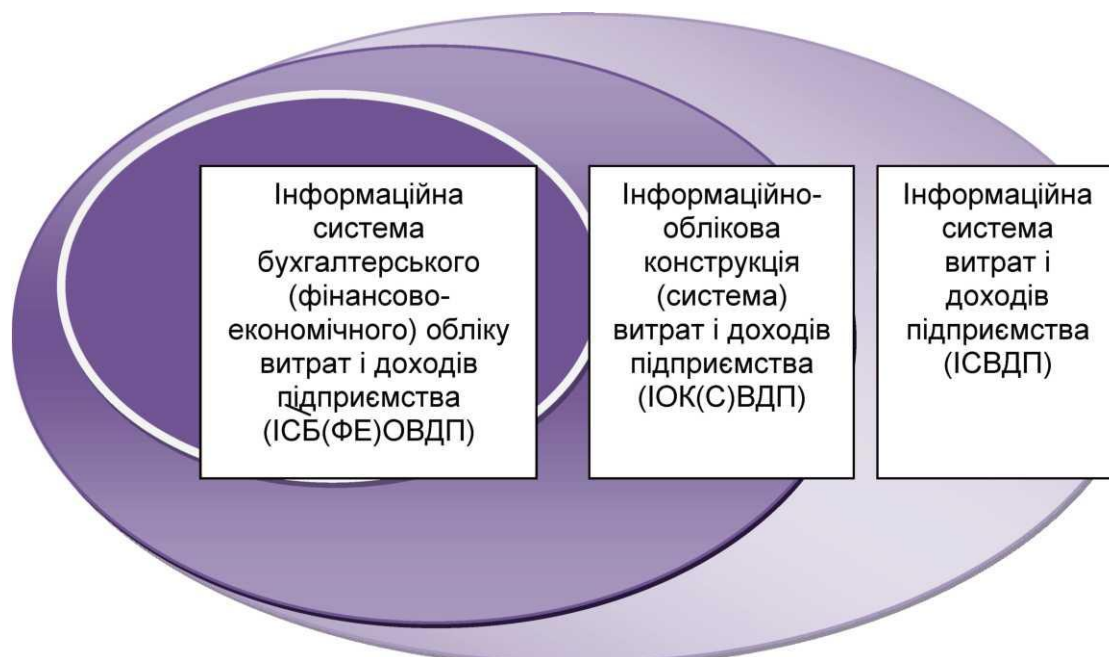

Рис.4. Інформаційна система витрат і доходів підприємства [8, с. 111]

Отже, обліково-аналітична система є одним з елементів загальної системи — підприємства, і взаємодіє з іншими її елементами, а також має відповідне місце, функції та завдання.

Основними завданнями обліково-аналітичної системи доходів та витрат підприємства є:

- аналіз діяльності підприємства за фінансовими та інвестиційними напрямками;
- облік господарських операцій за вказаними вище напрямками на основі бухгалтерського обліку з додаванням не фінансових показників;
- контроль за правильним відображенням усіх господарських операцій на етапах планування, обліку та за достовірністю аналітичних даних;
- планування діяльності підприємства, зокрема господарських операцій; видів діяльності: інвестиційної, фінансової, податкової; центрів відповідальності та підприємства загалом;
- формування аналітичних бюджетів як джерел акумулювання планової,

облікової та аналітичної інформації.

Вирішення інформаційною системою підприємства завдань, які стоять перед нею, можливе лише за забезпечення умов і насамперед у тому разі, якщо на підприємстві чітко визначено мету для кожного об'єкта управління і рівень прийняття управлінських рішень, а інформаційна система задовольняє всі ланки управління інформацією необхідного виду і необхідного ступеня агрегації. Сьогодні працівникам апарату управління надходить достатня кількість зведеної аналітичної інформації для вироблення варіанта рішень за кожною метою у системі ієрархії, що дає змогу забезпечити управління по відхиленнях від плану. Інформаційна система характеризується комплексністю, оперативністю і систематичністю, високим ступенем оцінок якості інформації, а також високим коефіцієнтом повторного використання. Але в більшості підприємств інформаційна система не створює передумов для достатнього економічного обґрунтування управлінських рішень. На таких підприємствах вона характеризується значним обсягом і нераціональністю потоків інформації. На збір, формування, обробку та інші операції витрачається 40 % бюджетного робочого часу управлінських працівників [1, с. 221].

Формування оптимальних інформаційних облікових систем - завдання складне і потребує індивідуального підходу до підприємств, що зумовлено складністю організаційної будови виробничих систем, ієрархією системи управління доходами та витратами підприємства, різноманітним складом рішень, що приймаються, а також колом чинників, що враховуються при виборі прийнятних варіантів управлінських рішень. Ця проблема посилюється кардинальними змінами щодо розуміння доходів і витрат та їх визнання у системі бухгалтерського обліку зі введенням у дію національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, зміною підходів до процесу калькулювання та ціноутворення.

Проблемою у формуванні інформаційних облікових систем є криза ефективності функціонування і організації бухгалтерського обліку, що зумовлено низкою макроекономічних чинників, зокрема:

- по-перше, в умовах нестійкого податкового законодавства організація бухгалтерського обліку на більшості підприємств націлена на правильність здійснення розрахунків з бюджетом з податків і обов'язкових платежів. Тобто, бухгалтерський облік не супроводжує бізнес з метою виконання управлінської функції, а лише виступає інструментом при визначенні об'єктів оподаткування;

по-друге, реформування системи бухгалтерського обліку з метою його гармонізації до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку значно змінило підходи до класифікації об'єктів обліку та методики їх оцінки. Для адаптації національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку потрібен тривалий час, зміна концепцій оцінки окремих активів чи зобов'язань підприємства веде до розробки нових моделей обліку та аналізу економічних рішень і процесів. Складність розв'язання згаданої проблеми доповнюється тим, що на сьогоднішній день у національній обліковій практиці та наукових розробках недостатньо приділяється увага пошукові альтернативних варіантів організації бухгалтерського обліку як основі механізму формування інформаційного забезпечення управління. Зокрема, на промислових підприємствах, особливо державної форми власності, домінують стереотипи організації обліку, які у сучасних господарських ситуаціях не є ефективними для розв'язання економічних проблем на макро- і мікро-рівні [1, с. 220-221].

Проблема забезпечення ефективності інформації обліково-аналітичного характеру, пов'язаної з доходами і витратами підприємства перебуває у центрі досліджень багатьох науковців.

Яремко І.Й. оцінюючи ефективність системи обліково-аналітичного характеру, розглядає такі характеристики як:

- результативність і своєчасність досягнення нею цілей;
- розвиток системи у запланованому напрямі за умови дотримання певних критеріальних показників та обмежень [38, с. 22-23].

Всі ці характеристики в тій чи іншій мірі є властиві системі бухгалтерського обліку.

Проте, оцінюючи ефективність системи, справедливо зазначає М. Б.

Кулинич виникає проблема вибору критерію ефективності, який з одного боку повинен відображати результат діяльності, а з іншого давати майбутню якісну характеристику такому результату. Будучи економічною категорією, критерій – це засіб оцінки і порівняння різних варіантів досягнення мети. Для виконання цієї функції критерій має бути інтегральною ознакою, яка відображає всі найістотніші результати впливу прийнятого рішення на діяльність підприємства [18, с. 53].

Для реалізації намічених цілей керівництво підприємств і організацій потребує необхідної інформації виробничого, фінансового, юридичного характеру. Чим більше підприємство, тим більше якісної інформації потрібно його спеціалістам для своєчасного прийняття ефективних рішень.

Частіше всього ці рішення пов'язані зі збільшенням доходів, прибутків, ростом обсягів виробництва, мінімізацією витрат, досягненням лідерства щодо виробництва продукту або надання послуг, реструктуризацією і диверсифікацією діяльності, підвищенням якості продукції що випускається.

Для виконання завдань повинна функціонувати ефективна облікова система, що забезпечить управління об'єктами господарського процесу.

Розвиток системи бухгалтерського обліку повинен визначатися тим, яка інформація, кому, та в які строки повинна подаватися. Даний підхід дозволяє проектувати систему таким чином, щоб при мінімальних витратах отримати найбільший обсяг інформації і задовольнити потреби найбільшої кількості користувачів.

Чим різноманітніша така інформація, тим більше рівнів управління вона забезпечує і тим складніша внутрішня структура системи обліку.

Л. В. Гнилицька розглядає три рівні формування обліково-аналітичної інформації: первинна облікова інформація, аналітична облікова інформація та узагальнююча облікова інформація (рис. 5.). Причому остання має базуватися на даних фінансового та управлінського обліку [5].

Рис. 5. Рівні формування обліково-аналітичної інформації [5]

Головною метою надання інформації фінансового обліку у відповідності до національних стандартів бухгалтерського обліку та міжнародних стандартів фінансової звітності є забезпечення користувачів відкритою, достовірною та повною інформацією про фінансовий стан та результати діяльності підприємства. Ця інформація необхідна у першу чергу широкому колу зовнішніх користувачів для прийняття економічно обґрунтованих управлінських рішень у сфері економічної безпеки щодо співпраці з окремими контрагентами.

Дані фінансового обліку відображають ретроспективну інформацію про події та операції, які вже відбулися, тобто на які неможливо вплинути і будь-яким чином змінити їхній хід та наслідки. Однак для виключення можливості заподіяння шкоди фінансовим, матеріальним, інтелектуальним і інформаційним

ресурсам суб'єкта господарювання потрібна релевантна інформація, на основі якої можна здійснювати спостереження за поточною ситуацією та передбачати наслідки фінансово-господарської діяльності в майбутньому.

Як відомо, релевантною є майбутня (прогностична) інформація, яка може бути змінена під впливом певних управлінських рішень. Саме таку інформацію надає управлінський (внутрішньогосподарський) облік. Крім цього, дані управлінського обліку носять закритий характер не лише для зовнішніх користувачів інформації, але й для персоналу самого підприємства, який не має прямого відношення до вирішення тієї чи іншої проблеми, що значно підвищує її конфіденційність.

Використання принципів управлінського обліку при підготовці облікової інформації передбачає зміну функціональної спрямованості цієї інформації, перетворюючи її з інструменту, що фіксує події та явища, на інструмент активного впливу на економічну діяльність організації з метою «запобігання негативним результатам господарської діяльності організації і виявлення внутрішньогосподарських резервів забезпечення її фінансової стійкості» [31]. Таке бачення облікової інформації вимагає визначення місця та ролі цього фактора серед інших позитивних чинників забезпечення економічної безпеки організації та його впливу на захист організації від дії руйнівних сил.

Відповідно до теорії аналізу господарської діяльності під аналітичною інформацією розуміють відомості про забезпеченість і використання ресурсів підприємства та ефективну організацію його процесів [16, с.122]. Аналітичні дані слугують основою для економічного обґрунтування тактичних та стратегічних управлінських рішень.

Формування аналітичної інформації відбувається на основі даних фінансового та управлінського обліку, а також інформації, отриманої з альтернативних джерел, серед яких найбільш розповсюдженими є:

- видання центральних та регіональних органів управління статистики України. У них наводяться середньогалузеві показники за окремими напрямками діяльності;

- періодичні офіційні видання державних органів та структур, видання Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, відомчі збірники, що містять інформацію про фінансові та економічні показники;

- офіційні сайти державних структур, комітетів та міністерств, на яких публікується річна фінансова звітність тощо [5].

Управлінський облік зобов'язаний представляти інформацію кожному рівню управління, виходячи з потреб користувачів, оскільки виступає як інформаційний фундамент управління, а також є найбільш ефективним засобом планування і прогнозування діяльності підприємства. Він допомагає менеджерам вищої ланки виявляти оптимальні пропорції між постійними і змінними витратами, ціною і обсягом реалізації, мінімізувати підприємницький ризик, а також максимізувати позитивний фінансовий результат.

Як внутрішні (бухгалтери, менеджери), так і зовнішні (аудитори, експерти, консультанти) користувачі, оперуючи даними управлінського обліку, можуть дати більш глибоку оцінку доходам та витратам підприємства і точніше обґрунтувати рекомендації для покращення роботи підприємства.

В управлінському обліку системно взаємодіють усі його складники, і кожен має властивості, вилучення яких знижує загальний потенціал і ефективність інформаційної системи. Однак у сукупності вони формують систему внутрішньої інформації, яка базується на принципах безперервності, аналітичності, комплексності, комунікативності, наступності, інтерпретованості, і забезпечує ефективне управління підприємством [36].

Інформація управлінського обліку має сприяти прийняттю оптимальних рішень щодо управління підприємством. Нині роль аналітичної підсистеми в управлінні господарською діяльністю об'єктивно підвищується, оскільки обліково-аналітична інформація забезпечує систему управління необхідними даними і дозволяє прийняти ефективні управлінські рішення у напрямі доходів та витрат фінансової та інвестиційної діяльності підприємства.

ВИСНОВКИ

Дослідження теоретичних засад обліку доходів та витрат від інвестиційної та фінансової діяльності дає підстави зробити такі висновки:

1. Встановлено, що фінансова та інвестиційна діяльність взаємопов'язані між собою. Однак кожна із них має свої завдання, характеризується певними операціями, вимагає здійснення витрат і дає можливість одержання доходів. За кожним видом діяльності необхідно визначати фінансовий результат як у поточному обліку, так і у фінансовій звітності. Для цього, в першу чергу, необхідно зробити чітке розмежування рахунків та субрахунків для відображення витрат, доходів і фінансових результатів за цими видами діяльності.

2. Доходами підприємства визнаються збільшення економічних вигод протягом звітного періоду в результаті надходження активів і (або) підвищення їхньої вартості, і (або) зменшення зобов'язань, які призводять до збільшення капіталу організації за виключенням внесків власників.

3. Витрати – це вартість ресурсів, що використовуються як для досягнення найголовнішої мети (отримання прибутку), так і для реалізації інших цілей діяльності підприємства. До витрат відносять вартість матеріальних та трудових ресурсів, необхідних для виробництва певного виду продукції та послуг. При цьому слід пам'ятати, що поняття витрат дещо відмінне від поняття затрат. Різниця цих категорій в тому, що витратами називаються затрати певного періоду часу, а тому їх потрібно у повній сумі відносити на реалізовану за цей період продукцію.

4. Запропоновано розширити напрями класифікації витрат, зокрема: за видами прибутку (збитку) (покриті та непокриті витрати), за можливостями збільшення вартості підприємства - забезпечення найбільшої частки прибутку підприємства (суттєві та несуттєві витрати), за величиною рівня витрат до планового їх розміру (планові витрати, витрати, що перевищують плановий розмір та витрати, що нижчі планового розміру), з метою впливу на результати діяльності (ефективні та неефективні витрати), за періодом виникнення

(проміжні та річні витрати).

5. З'ясовано, що основними завданнями обліково-аналітичної системи доходів та витрат від фінансової та інвестиційної діяльності підприємства є: аналіз діяльності підприємства за фінансовими та інвестиційними напрямками; облік господарських операцій за вказаними вище напрямками на основі бухгалтерського обліку з додаванням не фінансових показників; контроль за правильним відображенням усіх господарських операцій на етапах планування, обліку та за достовірністю аналітичних даних; планування діяльності підприємства, зокрема господарських операцій; видів діяльності: інвестиційної, фінансової, податкової; центрів відповідальності та підприємства загалом; формування аналітичних бюджетів як джерел акумулювання планової, облікової та аналітичної інформації.

6. Розвиток системи бухгалтерського обліку повинен визначатися тим, яка інформація, кому, та в які строки повинна подаватися. Даний підхід дозволяє проектувати систему таким чином, щоб при мінімальних витратах отримати найбільший обсяг інформації і задовольнити потреби найбільшої кількості користувачів. Зважаючи на це, запропоновано три рівні формування обліково-аналітичної інформації: первинна облікова інформація, аналітична облікова інформація та узагальнююча облікова інформація. Причому остання має базуватися на даних фінансового та управлінського обліку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бандура З.Л. Інформаційне забезпечення управління витратами: необхідність, достатність, активізація за рівнями управління / З.Л. Бандура // Науковий вісник УДТУ. – 2004. – № 14.1. – С. 220–224.
2. Бухгалтерський словник / за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. - Житомир, 2001. -224 с.
3. Бухгалтерський фінансовий облік: [підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навч. закл.] / [за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця] - [7-ме вид., доп. і перероб.]. - Житомир: ПП «Рута»,2006. - 832 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та Сй) / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. - К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2007. - 1736 с.
5. Гнилицька Л. В. Обліково-аналітична інформація як визначальний чинник забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання - [Електронний ресурс] / Л. В. Гнилицька // Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/SUNU/2011_3_2_Gnilicka.pdf
6. Дерій В. Термін “витрати» та його трактування для потреб обліку і контролю / В.Дерій // Галицький економічний вісник. — 2010. — № 1(26). — С. 154-160.
7. Дерій В.А. Витрати і доходи підприємств у системі обліку та контролю : монографія / В.А. Дерій. - Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», 2009. - 272 с.
8. Дерій В.А. Інформаційно-облікова конструкція (система) витрат і доходів підприємств та її сегменти / В.А.Дерій // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнічного університету (економічні науки) / за ред. М.Ф.Кропивка. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська друкарня «Люкс», 2010. – № 4 (12). – С. 109-118.
9. Дорош О.Б. Основні завдання та напрями аудиту фінансової діяльності підприємства / О.Б. Дорош // Збірник наукових праць Міжгалузевого

інституту управління «Менеджмент». – 2009. – № 12. – С. 223 – 233.

10. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. - К. : Знання, 2007. - 1072 с.

11. Задорожний З.В. Внутрішньогосподарський облік у будівництві: монографія / З.В. Задорожний. - Тернопіль: Економічна думка, 2006. - 336 с.

12. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затв. наказом Міністерства Фінансів України від 30.11.99 р. № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

13. Камінська Т. Г. Обліково-аналітичне забезпечення фінансового менеджменту на сільськогосподарських підприємствах : автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.05.06. «Облік, аналіз та аудит» / Камінська Т.Г. — К., 2006. — 22 с.

14. Кіндрацька Л. Теорія бухгалтерського обліку: сучасні реалії оновлення / Л. Кіндрацька // Бухгалтерського облік і аудит. - 2008. - № 12. - С. 30-33.

15. Коблянська О.І. Фінансовий облік.: навч. посібник. - 2-ге вид., - К.: Знання, 2007. - 471 с.

16. Костирко Р.О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. – Х.: Фактор, 2007. – 784 с.

17. Кузнецова С. Система БО: методологічні та правові аспекти формування / С. Кузнецова // Бухгалтерський облік і аудит. - 2014. - № 4. - С. 15.

18. Кулинич М.Б. Оцінка ефективності обліково-аналітичного забезпечення доходів і витрат / М. Б. Кулинич // Вісник ЖДТУ. – 2011. - № 4 (58). - С. 53-54.

19. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень : курс лекцій / О. В. Кустовська. - Тернопіль : Економічна думка, 2005. - 124 с.

20. Леонова Л.О. Концептуальні підходи в обліку доходів підприємств/ Л. О. Леонова // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. 2012 . – Випуск 41. – С. 183 – 188.

21. Малигіна Н. В. Курсові різниці: порядок визначення та обліку [Електронний ресурс] / Н.В. Малигіна // Режим доступу : http://www.rusnauka.com/31_ONBG_2009/Economics/53853.doc.htm

22. Міжнародний стандарт фінансової звітності 18 «Дохід» (вступив у силу з 1 січня 1995 р.), зі змінами та доповненнями від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс]: // Режим доступу до стандарту: <http://www.minfin.kmu.gov.ua>

23. Міжнародні стандарти фінансової звітності (International Financial Reporting Standards) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=240945

24. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>

25. Нашкерська Г.В. Фінансовий облік: навчальний посібник / Г.В. Нашкерська. - К. : Кондор, 2009. - 503 с.

26. Остапенко Т. Класифікація витрат підприємства / Т. Остапенко // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2013. — Вип. 1 (8). — С. 238-246.

27. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

28. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290 з врахуванням змін [Електронний ресурс]: // Режим доступу до станд.: <http://www.rada.gov.ua>

29. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : наказ Міністерства фінансів України від 29.10.1999 р. №290 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.nau.ua

30. Про акціонерні товариства [Електронний ресурс] : Закон України. –

Режим доступу: www.rada.gov.ua.

31. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : закон України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/>

32. Про цінні папери та фондовий ринок : закон України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/>

33. Пушкар М.С. Фінансовий облік : підручник / М.С. Пушкар. - Тернопіль: Карт-бланш, 2002. - 628 с.

34. Фінанси: навч. посіб. / В.С. Загорський, О.Д. Вовчак, І.Г. Благун, І.Р. Чуй. -К.: Знання, 2006. - 247 с.

35. Шестерняк М.М. Пролемні аспекти класифікації доходів від спільної діяльності у будівництві / М.М Шестерняк // Сталий розвиток економіки. - 2012. - № 4. – С. 245 – 252.

36. Юрченко О.А. Формування управлінської обліково – аналітичної системи інших витрат операційної діяльності на фармацевтичних підприємствах [Електронний ресурс] / О.А. Юрченко // Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nvnauc_eamb/2012_169_2/12yao.pdf

37. Ющак Ж.М. Економіко-правова сутність витрат / Ж.М Ющак // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу : міжнар. зб. наук. пр. / відп. ред. д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинець. –Житомир: ЖДТУ, 2012. – Вип. 2 (23). – С. 405– 411.

38. Яремко І.Й. Економічні категорії в методології обліку: [монографія] / І.Й. Яремко – Львів: Каменяр, 2002. – 192 с.